

มุมมองของการพัฒนาภาคการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทย

The Perspective of Agro Tourism Development in Thailand

จิรนนท์ เขมรินทร์¹
Jeeranun Khemranchai¹

คำนำ

ปัจจุบันทั้งภาครัฐและภาคเอกชนพยายามหาแนวทางในการพัฒนาภาคการเกษตรของประเทศไทย เนื่องจากภาคการเกษตรยังพบปัญหาเกษตรกรมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ต้องย้ายถิ่นฐานไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ ส่งผลทำให้คนรุ่นใหม่หันหลังให้อาชีพเกษตรกรเพิ่มขึ้น เนื่องจากคนรุ่นใหม่มองว่าอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่ลำบาก ให้ผลตอบแทนต่ำ และมีรายได้ที่ไม่แน่นอน ซึ่งทางภาครัฐบาลพยายามส่งเสริม พัฒนาและผลักดันภาคการเกษตรหลายด้าน โดยในปี 2559 รัฐบาลมีนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งเป็นนโยบายในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเกษตรแบบเดิม ให้เป็นการเกษตรแบบใหม่ที่เกษตรกรสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับตัวผลผลิตของตนเอง โดยการนำนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาช่วยพัฒนาภาคการเกษตรให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งรูปแบบในการพัฒนาด้านการเกษตรในปัจจุบันมีหลายแนวทาง เช่น การพัฒนาที่ตัวผลผลิต การพัฒนาเพื่อเพิ่มผลผลิต การพัฒนาโดยการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าเกษตร เป็นต้น ทุกแนวทางมีเป้าหมายเดียวกันคือการเพิ่มรายได้ และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้กับเกษตรกร เช่นเดียวกับการพัฒนาการเกษตรไปสู่การท่องเที่ยวก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มรายได้ และเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตของเกษตรกรในรูปแบบที่เรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-tourism) เป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่นำรายได้มาสู่ชุมชนหรือประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรผู้เป็นเจ้าของสวนเองและสามารถพัฒนาสวนของตนเองให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว และสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวได้ (นุชนารถ, 2541) นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นกิจกรรมหนึ่งในการฟื้นฟูทรัพยากรเกษตรและการจัดสรรผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม (Hron and Srniec, 2004)

แม้ว่าในจังหวัดที่เป็นจังหวัดสำหรับท่องเที่ยวจะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก แต่ก็พบปัญหาว่าลักษณะการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังไม่เป็นที่นิยมมากในคนส่วนมาก รวมถึงรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีในปัจจุบันมีประสิทธิภาพรองรับนักท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอ และการท่องเที่ยวเหมาะกับนักท่องเที่ยวบางกลุ่มเท่านั้น ซึ่งยังขาดจุดเด่น จุดดึงดูดนักท่องเที่ยว รวมถึงยังไม่สามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้ โดยบทความนี้จะนำเสนอแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่จะช่วยให้ภาคบริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสามารถแข่งขันกันได้อย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีผู้ให้ความหมายที่หลากหลายซึ่งยังไม่มีความหมายที่ชัดเจน เช่น เกศณีย์ (2550) ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) ว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นการนำทรัพยากรทางการเกษตร เช่น สวนเกษตร การปลูกพืชสวนและ ฟาร์มปศุสัตว์มาจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาชม โดยนักท่องเที่ยวจะได้ชื่นชมความงามและพักผ่อนหย่อนใจ เป็นการสร้างโอกาสและรายได้เสริมให้กับเกษตรกรเจ้าของพื้นที่เกษตรนั้นๆ เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของ ณัฐพงษ์ (2557) ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคือ การท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมของชาวชนบท โดยการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน และตัวเกษตรกร นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลินในกิจกรรมทางการเกษตรและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม

ในส่วนของเทพกร (2554) ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคือ การท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายให้โอกาส

¹ ภาควิชาพัฒนาการเกษตรและการจัดการทรัพยากร คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10250

นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งได้รับความเพลิดเพลินและการพักผ่อน และในแง่เกษตรกร การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการนำทรัพยากรและวัฒนธรรมเกษตรมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นความเป็นอยู่ของชุมชนชนบทมีรายได้เพิ่มขึ้น ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตร

นอกจากนี้ ในต่างประเทศให้ความหมายคล้ายคลึงกันว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือกิจกรรมที่ดำเนินการในฟาร์ม เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ บันทึกลง การศึกษาหรือเพื่อความสนุกสนานกิจกรรมในฟาร์ม ทั้งด้านการปศุสัตว์ วัฒนธรรม การเก็บเกี่ยวหรือกิจกรรมอื่นๆ ที่น่าสนใจที่เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Pares, Joshi, Milind & Bhujbal, 2012) เช่นเดียวกันกับ Reynolds (2005) ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นธุรกิจของเกษตรกรที่ดำเนินการในฟาร์มของตนเอง เพื่อความเพลิดเพลิน และให้ความรู้แก่ผู้มาเยือน และเพื่อสนับสนุนการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้เกษตรกรทางอ้อม

จากที่กล่าวความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรคือ รูปแบบการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการเกษตร และกิจกรรมอื่นๆ ที่สนุกสนาน ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสามารถให้ความรู้แก่ผู้มาเยี่ยมชม และสร้างรายได้ให้กับชุมชน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตร

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรถูกจัดไว้หลากหลายรูปแบบตามลักษณะกิจกรรมที่แตกต่างกัน ดังนี้

รูปแบบการท่องเที่ยวจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2557) แบ่งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรออกเป็น 3 รูปแบบ ซึ่งมีลักษณะดังนี้

1. รูปแบบการท่องเที่ยวรายบุคคล เป็นการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้ความรู้อันเทคโนโลยี การจัดการ การตลาดกับผู้เยี่ยมชม จากประสบการณ์เกษตรกรรายบุคคลที่ประสบความสำเร็จของเกษตรกรรายบุคคล เช่น เกษตรกรทำสวนผลไม้ ดอกไม้ รวมถึงฟาร์มสัตว์ เป็นต้น
2. รูปแบบการท่องเที่ยวตามฤดูกาล เป็นการจัดกิจกรรมตามฤดูกาล เช่น จัดงานตามฤดูผลไม้ ทูเรียน เงาะ เป็นต้น ซึ่งการท่องเที่ยวแบบนี้จะมีเฉพาะในช่วงที่มีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการเกษตรเท่านั้น
3. รูปแบบการท่องเที่ยวตามชุมชนหรือหมู่บ้านเกษตรกร เป็นการจัดกิจกรรมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน เกษตรกรร่วมกันจัดตั้งบริหาร และจัดการท่องเที่ยว โดยกรมส่งเสริมการเกษตรให้ความร่วมมือสนับสนุนในการจัดทำโครงสร้างกายภาพ การจัดภูมิทัศน์ การให้แนวความคิดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่และความสามารถของเกษตรกรในชุมชน

นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบ่งรูปแบบตามกิจกรรมการท่องเที่ยวจากงานวิจัยของเทพกร (2554) ดังนี้

1. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรรูปแบบการสาธิตแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นกิจกรรมการสาธิต ได้แก่ ฟาร์มเพาะเห็ด ฟาร์มเลี้ยงผึ้ง และแปรรูปอาหาร แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้จะเตรียมขั้นตอนต่างๆ ของการผลิตทั้งวัตถุดิบและวัสดุอุปกรณ์ เพื่อสาธิตต่อนักท่องเที่ยวที่เยี่ยมชมกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทนี้ ได้แก่ กลุ่มนักศึกษาที่มาศึกษาดูงาน หรือนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกร และต้องการประสบการณ์ไปพัฒนาอาชีพเกษตรของตนเอง

2. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรรูปแบบการให้ความรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้งหมดมีกิจกรรมการให้ความรู้ แต่ไม่ใช่กิจกรรมหลักของแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด มีแหล่งท่องเที่ยวบางประเภทเท่านั้นที่เน้นกิจกรรมการให้ความรู้ทางการเกษตร ได้แก่ ฟาร์มเกษตรอินทรีย์ มีการเตรียมสถานที่ การบรรยายและวิทยากร ให้ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทแบบนี้เน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการหาความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร

3. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรรูปแบบจำหน่ายสินค้าชุมชนแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีการจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์การเกษตร แต่โดยภาพรวมแล้วการจำหน่ายสินค้าให้นักท่องเที่ยว มีใช้กิจกรรมหลักของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีเพียงแหล่งท่องเที่ยวกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่รวบรวมสินค้าชุมชนเพื่อการจำหน่ายโดยมีการสาธิตการแปรรูปขนมชนิดต่างๆ ร่วมด้วย

4. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรรูปแบบแนะนำธุรกิจเกษตร กิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ เป็นจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวฟาร์มเลี้ยงผึ้ง และฟาร์มเพาะเห็ดเกษตรกรจากพื้นที่ต่างๆ เดินทางมาท่องเที่ยวในรูปแบบการศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นนอกจากจะให้ข้อมูลด้านการผลิตและการลงทุนแล้วยังผลิตวัสดุอุปกรณ์การเลี้ยงผึ้งและการเพาะเห็ดเพื่อจำหน่ายให้ผู้สนใจลงทุนธุรกิจ

สถานการณ์ปัญหาและอุปสรรคการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศไทยในปัจจุบัน

การท่องเที่ยวของประเทศไทยลักษณะที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังขาดจุดขายที่ชัดเจน รวมถึงไม่เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงระดับสากล (ระพีพรรณ, 2546) นอกจากนี้ พัฑ์ยมล (2558) ยังพบว่าในการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถแบ่งออกได้ เป็น 4 ประการ คือ เกษตรกร แรงงาน เจ้าหน้าที่ภาครัฐและนโยบาย และงบประมาณ มีรายละเอียดดังนี้

1. เกษตรกรหรือชาวบ้านชุมชนให้ความสนใจด้านการท่องเที่ยวไม่มากนักและขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวบางส่วนชาวบ้านหรือเกษตรกรเห็นว่าน่าจะดำเนินงานได้แต่ไม่สนใจอยากดำเนินงานเนื่องจากต้องมีการเตรียมการค่อนข้างมากและการบริการนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว แม้ว่าจะมีการฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวและการแนะนำถึงผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยเจ้าหน้าที่ภาครัฐแล้วก็ตาม นอกจากนี้นักท่องเที่ยวขาดความรับผิดชอบมีการทำลายต้นไม้หรือดึงผลไม้ที่ยังไม่สุกดีทำให้ต้นไม้บางส่วนเสียหายเกษตรกรบางส่วนจึงไม่สนใจดำเนินการ

2. ปัญหาด้านแรงงานและผู้สืบทอด เนื่องจากปัจจุบันปัญหาแรงงานด้านการเกษตรมีน้อยแรงงานส่วนหนึ่งเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมทำงานในโรงงาน เนื่องจากเป็นงานที่สบายกว่า มีสวัสดิการและความมั่นคงดีกว่าจึงทำให้แรงงานภาคการเกษตรขาดแคลนและลูกหลานเจ้าของสวนผลไม้เองก็ไม่นิยมหรือสืบทอดกิจการต่อ ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ “คนที่มีความรู้จะไปเรียนแต่ลูกกลับมา ไม่ไปทำแบบพ่อหรือคนนะ ไปทำงานเอกชนบ้าง คนสืบทอดก็จะหายไป”

3. เจ้าหน้าที่ภาครัฐมีการโยกย้ายตำแหน่งหน้าที่ตามการหมุนเวียนที่ได้รับมอบหมายจากต้นสังกัด เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัดเกษตรจังหวัด เป็นต้น ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือจัดทำโครงการต่างๆ ใหม่ ทำให้โครงการขาดความต่อเนื่อง อาจเกิดการชะลอการดำเนินงานหรือยุติโครงการไป

4. งบประมาณดำเนินงานขาดการต่อเนื่อง จากงานวิจัยของ ปองพล และคณะ (2550) พบว่า ปัญหาอุปสรรคของการทำการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกิดจากด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในกรรมสิทธิ์ในที่ดินส่วนใหญ่เป็นของนายทุนจากที่ประชาชนมีการขายให้นายทุน หรือผู้ที่มาจากรัฐที่ดิน บริเวณนั้นเพื่อทำรีสอร์ท หรือสวนพืชผักผลไม้ทำให้บางครั้งกลายเป็นคนนอกพื้นที่เข้ามาอยู่อาศัยความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของชาวบ้านก็จะหายไป การสืบทอดอาชีพดั้งเดิมของบรรพบุรุษเริ่มลดลง รวมถึงด้านแนวโน้มของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่จะทำงานในระบบราชการหรือบริษัทเอกชนมากกว่ากลับมาทำสวนหรือบางคนก็ได้ทำธุรกิจในด้านอื่นๆ จึงทำให้โอกาสที่สวนเกษตรกรรมต่างๆ จะสืบทอดกิจการถึงรุ่นหลานมีน้อยลง ซึ่งส่งผลให้การสืบทอดภูมิปัญญาในการทำเกษตรกรรมต่างๆ หดหายลงไป

ด้านการมีส่วนร่วมคนในชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างกระจ่างชัดที่จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงและยั่งยืน ทำให้แนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชน ยังไม่ได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไป ชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมทุกกระบวนการ ทั้งด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของ

ปัญหาและร่วมกันในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ หรือการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การส่งเสริมด้านงบประมาณ ปัจจุบันนโยบายการท่องเที่ยวในพื้นที่ยังไม่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน การจัดสรรงบประมาณของภาครัฐส่วนมากจึงอยู่ในส่วนของการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ การจัดสรรงบประมาณเพื่อการท่องเที่ยวจึงมีจำนวนน้อยมาก (รัฐนันท์, 2558)

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอนาคต

แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับศักยภาพความเหมาะสมแต่ละพื้นที่ รวมถึงการนำสิ่งใหม่ๆ เข้ามาสร้างความแตกต่างให้กับการท่องเที่ยว ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเน้นการพัฒนาแบบการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จากการศึกษาของ รัฐนันท์ (2558) เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ พบว่าควรมีการพัฒนาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว เน้นการพัฒนาแบบการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ด้านการพัฒนาบริการการท่องเที่ยว กลยุทธ์พัฒนาด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ และกลยุทธ์พัฒนาด้านอื่นๆ เช่น ยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ และยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาระบบสนับสนุนการท่องเที่ยว เป็นต้น โดยแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนควรมุ่งเน้น ดังนี้

1.1 ต้องจัดในรูปแบบของกิจกรรมชุมชน การบริหารงานต้องมีความโปร่งใส มีกฎเกณฑ์ ระเบียบที่ยอมรับ และรับรู้กันโดยทั่ว สามารถตรวจสอบได้ มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารเป็นระยะเพื่อไม่ให้เกิดการผูกขาดอำนาจ

1.2 พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนให้เหมาะสม โดยส่งเสริมให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่หลากหลาย หาเอกลักษณ์หรือจุดเด่นของชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเฉพาะตัวมีเอกลักษณ์ของชุมชน ทั้งในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อสร้างความแตกต่างกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1.3 แสวงหาโอกาสในการขยายตลาดเพื่อเพิ่มรายได้ โดยเฉพาะตลาดในประเทศและขยายเครือข่ายการตลาดจากตลาดในประเทศและต่างประเทศ

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพโดยการปรับแก้ไขข้อจำกัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามอัยาศัยควบคู่กับการท่องเที่ยว ระพีพรรณ (2546) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพ โดยการปรับแก้ไขข้อจำกัดโดยพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามอัยาศัยควบคู่กับการท่องเที่ยว การเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวภายในกลุ่มจังหวัดให้ชุมชนได้ร่วมกันค้นหาจุดเด่นของตนเองเพื่อมาสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน โดยเน้นสิ่งที่มีในชุมชนเป็นหลัก เพื่อนำมาใช้เป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว

3. แนวทางนำทฤษฎีใหม่มาประกอบในการดำเนินงาน เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเกษตรอินทรีย์ พัทธยมล (2558) พบว่าการประกอบธุรกิจและการดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้ประสบผลสำเร็จ สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี เกษตรกรต้องนำเกษตรทฤษฎีใหม่มาประกอบในการดำเนินงาน เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเกษตรอินทรีย์ ลดการใช้สารเคมี ใช้ปุ๋ยชีวภาพ จากการหมักเศษวัสดุเหลือใช้ กิ่งไม้ ปุ๋ยหมักปุ๋ยคอก ทำเกษตรแบบผสมผสาน ไม่ยึดติดกับพืชผลทางการเกษตรอย่างเดียว เพราะอาจเกิดปัญหาจากความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ ความแปรปรวนทางการตลาด และเป็นการเพิ่มความหลากหลายของผลผลิต และเพิ่มความน่าสนใจในการมาเยือน ส่วนด้านการด้านการตลาด เกษตรกรต้องมีส่วนร่วมจากชุมชน โดยการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือภาคีในระดับท้องถิ่นเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันการกำหนดราคาขาย ทั้งยังมีส่วนช่วยให้เกิดการจ้างงานและกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐ ในการสนับสนุนและส่งเสริมให้ความรู้ด้านการจัดการ การบริหารการท่องเที่ยว และโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวในอนาคต และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เดินทางสะดวกปลอดภัย และได้รับรางวัลด้าน

การท่องเที่ยว เพื่อสร้างมาตรฐาน และความน่าเชื่อถือแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้เกษตรกรต้องมีเครือข่ายทางธุรกิจร่วมด้วย

4. แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยพิจารณาพร้อมกับห่วงโซ่อุปทาน การแข่งขันของภาคการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในปัจจุบันเริ่มมีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวที่เต็มรูปแบบส่วนใหญ่เป็นลักษณะของนายทุนมากกว่ากลุ่มเกษตรกรหรือชุมชน ทำให้รายได้ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเข้าถึงเกษตรกรจำนวนน้อย การที่จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นเกษตรกรและชุมชนทำร่วมกันสามารถแข่งขันได้นั้นควรมีการร่วมมือจากหลายฝ่าย นอกจากนี้ควรมีเครื่องมือที่มาช่วยในการจัดการระบบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้ดีขึ้นนั้นก็คือการจัดการห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้นต้องพิจารณาทั้งห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ถึงจะทำให้ทราบผลที่ชัดเจน งานวิจัยการท่องเที่ยวเชิงเกษตรส่วนใหญ่ไม่ได้เชื่อมโยงถึงห่วงโซ่อุปทานของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (ขวัญกมล และจิตตานันท์, 2557; รัฐนันท์, 2558) เมื่อพิจารณางานวิจัยการจัดการห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรพบว่าในประเทศไทยเป็นการศึกษาความพึงพอใจต่อห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเท่านั้น (เถลิงศักดิ์, 2556) ส่วนงานวิจัยต่างประเทศมีการศึกษาห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวในลักษณะภาพรวม เช่น Silvia & Veronica (2008) และ Marianna (2008) ได้ศึกษารูปแบบระบบการบริหารจัดการของห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ไปยังปลายน้ำ และพบว่าห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวไม่มีความต่อเนื่องเพราะเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานที่เป็นอิสระต่อกัน เช่นเดียวกันกับงานวิจัย Xinyan, Haiyan & George (2009) พบว่าปัญหาของการท่องเที่ยวไม่ได้อยู่ที่แหล่งท่องเที่ยว แต่เกิดจากการจัดการห่วงโซ่อุปทานที่ไม่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในพื้นที่อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมในภาคบริการ ที่มีลักษณะแตกต่างจากภาคอุตสาหกรรมไม่สามารถจับต้องได้ชัดเจน โดยการให้บริการด้านการท่องเที่ยวมีการดำเนินการร่วมกันของหลายฝ่าย ทำให้การควบคุมคุณภาพและมาตรฐานมีความยากมากกว่าภาคอุตสาหกรรม การจัดการห่วงโซ่อุปทานในท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญที่จะช่วยให้การบริหารจัดการขั้นตอนต่างๆ เกิดความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพสูงสุด ช่วยในการลดต้นทุน ลดเวลา และเพิ่มความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งนำไปสู่การได้เปรียบเชิงแข่งขันอย่างยั่งยืนในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

สรุป

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในปัจจุบันยังขาดจุดขายและดึงดูด รวมถึงขาดการจัดการห่วงโซ่อุปทานที่ดี ทำให้มีความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอนาคต แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยว คือการพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่รวมถึงตัวเกษตรกรในการจัดการและการดำเนินงานด้านการตลาด ในการพัฒนาจุดเด่นและจุดขายเพื่อสร้างความน่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามหากต้องการให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เกษตรกรควรเน้นสร้างความแตกต่างเป็นการเกษตรแบบอินทรีย์ ลดการใช้สารเคมี หรือมีการลดต้นทุนในการผลิตปุ๋ยใช้เอง ก็จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรดำเนินไปได้ดีในอนาคต นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานหลายหน่วยงานที่เป็นอิสระต่อกันทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่อง ซึ่งหากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศไทยสามารถเชื่อมโยงแต่ละหน่วยงานรวมกันได้ จะช่วยทำให้การจัดการห่วงโซ่อุปทานการเกษตรมีศักยภาพและช่วยในการลดต้นทุน สร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยวเกิดการมาเที่ยวซ้ำ และเกษตรกรได้รายได้เพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืนในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2557. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- เกศณีย์ สัตตรัตน์ขจร. 2550. การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษาหมู่บ้านปางมะโอ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. การศึกษาอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ขวัญกมล ดอนขวา และจิตตานันท์ ติกุล. 2557. การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารเทคโนโลยีสุรนารี. 8(1): 55-71.
- ณัฐพงษ์ ฉายแสงประทีป. 2557. รูปแบบและกระบวนการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตร. Veridian E-Journal. 7 (3): 310-321
- นุชนารถ ไชยโรจน์. 2541. การจัดการท่องเที่ยวแนวใหม่. จุลสารการท่องเที่ยว. 17(2):12-18.
- เถลิงศักดิ์ ชัยชาญ. 2556. การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- เทพกร ณ สงขลา. 2554. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการใช้ทรัพยากรเกษตรของชุมชน: กรณีศึกษาท่องเที่ยวเชิงเกษตรข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์. 6(2): 1-12.
- พัทธ์ยมล สือสวัสดิ์วินัย. 2558. ต้นแบบการบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย.วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร. 35(1): 103-124
- ปองพล ธวัชหทัยกุล และคณะ. 2550. แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในกลุ่มอีสานใต้. วิทยาลัยเฉลิมกาญจนา. ระพีพรรณ ทองหล่อ. 2546. ลักษณะการใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อผลิตภัณฑ์และความต้องการใช้บริการ ของนักท่องเที่ยวต่างประเทศเพื่อการท่องเที่ยวในประเทศไทย. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รัฐนันท์ พงศ์วิทธิธรร. 2558. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อความยั่งยืน: โครงการหลวงปางดะ. วารสารเทคโนโลยีสุรนารี. 9(1): 19-35.
- Hron, J. and K. Srnc. 2004. Agrotourism in the context with the rural development. Czech University of life Sciences Prague. from www.czu.cz.
- Marianna. S. 2008. A supply chain management approach for investigating the role of tour operators on sustainable tourism: the case of TUI. Journal of Cleaner Production. 16(15): 1589-1599.
- Paresh and V. Joshi. 2012. Agro-tourism a specialized rural tourism: innovative product of rural market. International Journal of Business and Management Tomorrow. 1(2): 1-12.
- Silvia, M and V. Popovici. 2008. Logistics and supply chain management in tourism. The Amfiteatru Economic Journal. 10(24): 122-132
- Reynolds, K.A. 2005. Consumer demand for agricultural and on farm nature tourism. Davis, CA: University California.
- Xinyan, Z., S. Haiyan and Q. H. George. 2009. Tourism supply chain management: A new research agenda. Tourism Management. 30(3): 345-358.